

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik
Piniarnermut Aallaaniarnermullu Immikkoortoqarfik

Assilinera uunga: Illoqarnermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik

GN j.nr. 40.00.01.47/Aarluk

Ulloq 25. september 2013

Kalaallit Nunaanni aarlunniartarnek pillugu ilisimatitsissut

Pisanik nalunaarsuineq "Piniarnek" malillugu Tasiilami 2009-imiilli aarlunniartarnek, piffissamut 1996-2008-mut sanilliullugu, malunaatilimmik qaffariarsimavoq. Tamanna Pinngortitaleriffiup 2012-imi 2013-imilu oqaloqateqartarnerisigut uppersarsineqarsimavoq. Tasiilami siornatigut qaqutiguinnaq aarlunniartoqartarsimagaluarluni massakut nalinginnaasumik tamakkorniartoqartalersimavoq. Sunngiffimmi aallaaniartartut inuussutissarsiuutigalugulu piniartut aarlunniarnissamik siunertaqarlutik aallartalersimapput, piniartullu oqaatigaat aarlunniartarnerup qanga tikaagullinniartarsimanerigaluaq maanna taarsersimaleraa, tassami tikaagullit massakut tappavani qaqutiguulersimallutik aarluit nalinginnaalersimmata.

Aarluit amerlangaatsiartorsuusut piniagaasalersimanagerat nutaamik ineriartortoqarneranik takussutisiivoq taamaattumillu malittarisassaqlunilu paasissutissanik katersuinissaq pisariaqalersillugu. Aarluit arfinillit DNA-vinik 2012-imi katersuisimaneq Tunup imartaata aarloqassusianik annertunerusumik misissuinissamut ilaavoq (Foote, Newton et al. 2013). Misissuinermi tassani paasineqarpoq Tunumi aarluit Norgemi aarluit ammassassuartsuut qanittumik ilaqtarigaat (imaappoq ataatsimoorussaminnik siuleqartut), aarlullu tamakku ilaat Islandip, Tuluit Nunaata qeqertartaasa Nordsøen-illu eqqaanniittarput.

Aarluit uumasunik pisassaminnik aalajangersimalluinnartunik ujaasisartutut ilisimaneqarput, aammalu Norgemi Islandimilu aarluit ammassassuartsuut ammassassuit ingerlaarnerat malittarisarpaat. Taamaattumillu aamma aarluit taakkununga qanittumik ilaqutaasut aalisakkanik ataatsimoorlutik ingerlaartartunik soorlu ammassassuarnik makrelinillu nerisaqartuusimanissaat ilimagisariaqarpoq. Kisiannili taamaangilaq. Aarluit Tasiilami pisarineqarsimasut taamaallaat immami miluumasut sinnikuinik aqajarormioqartarput. Taava imaassimassaaq aarluit Tunumiittut aarloqatigiupput immikkoortut, puisinik nerisaqartartut, immikkoortogatigiillu taakku aarlunnt Islandip Norgellu sineriaaniittartunut qanoq attuumassuteqarnerat suli ilisimasaqarfigineqanngilaq. Tasiilap eqqaaniittartut amerliersimasinaanerat ilisimaneqanngilaq aamma aalisakkat piunnaarlugit immap miluumasuinik nerisalersimanermik peqquteqarnerisigut, imaluunniit aarluit taakku immap miluumasuinik nerisaqartuaannarsimanagerat, sinerissamilu amerlanerulersimanagerat sikut ingerlaartarnerisa allanngornerannik immallu nillissusiata allanngorneranik peqquteqarnerisigut.

Immikkut aarlunnut tunngasut

Aarluit Kalaallit Nunaata imartaaniittartut massakkut suli naammattumik ilisimasaqarfiginnatsigit taakku pillugit eqqoqqiissartumik siunnersuisinnaangilagut, taakkuli iliuuseqarfiginissaannut tunngatillugu pingaartumik pissutsit assigiingitsut marluk mianersornissamik pisariaqartitsipput:

- Aarloqatigiit amerlasoorsuugajuttanngillat. Missiliuussiniarluni amerlassusiliisarnerni ikikkaluartuni hundrederpaaluusorineqartarput (Amerikap Avannarliup kimmuk sineriaani, New Zealandimi, Argentinami, il.il.) imaluunniit hundredit arlallit/tusintit (Norge, Island). Kalaallit Nunaata kitaani aarlulisuusangilaq Tunumilu qanoq amerlatiginersut ilisimangilarput, ilimanarporli aarloqatigiit/aarloqatigiaat ikittuinnaassasut.
- Aarluit ataatsimoortukkuutaartarput amerlasoorsuakkuutaartutullu oqaatigineqarajunnerusarlutik. Amerlasoorsuakkuutaat British Columbiami Washington State-milu »super pods«-inik taaneqartarput. Kalaallit Nunaanni aamma taamaattarsimappata amerlasuunik ataatsikkut piniarnikkut ajoraluartumik aarloqatigiit ataatsit ataatsikkut amerlasoorsuarnik ilanngarneqarataannaapput. Kalaallit Nunaanimi aamma amerlangaatsiartorsuakkuutaanik takusoqartarnikuvoq, ilaatigut Qeqertarsuup Tunuani 2001-02 ukiuunerani piffissap sivilisunngitsup ingerlanerani aarlunnik 40-it sinnilinnik pisaqartoqarnikuulluni.

Pissutsit uumassilerinermut attuumassuteqanngitsut

Pissutsilli aamma ilaqarput uumassilerinermut attuumassuteqanngitsunik, taamalu Pinngortitaleriffiup oqartussaaffiisa avataanniittunik, aarlunnulli tunngasut nakkutiginiassagaanni ilanngullugit eqqarsaatigineqartariaqartunik:

- Tasiilami august 2013-imi aarlunniarsimaneq islandimiup takornarissanik angallassisartup umiatsiaat arlaanniilluni peqataaffigalugulu assiliortorfigisimasaa Pinngortitaleriffiup malugiarpaa. Takornariat nunanit assigiingitsunneersut arlallit aamma pilattut isiginnaarlugillu assiliortorfigisimavaat, ilaatigut filminik assiliisartuiup Tysklandimeersup, USA-mi najugalimmit. Taamaattumillu ilimanarluinnarpoq aarlunniarsimaneq taanna ungasinngitsukkut nunani tamani tusagassiuutitigut sammineqartorujusuanngorumaartoq.
- Tasiilami Kitaanilu inuit aarlunniartartut oqaloqatigisarnersigit erserpoq, aarluit pisarineqartut ilarpasui toqullutillu kivisaramik annaaneqartartut. Inuit sunngiffiminni aallaaniartartut eqqortunik atortuuteqaratillu arfernik angissutsimikkut tikaagullinnut sanillinneqarsinnaasunik annaasaqarna-veersaarnissamik misilittagaqannginnertik pissutigalugu annaasaqarnerusarsimannguatsiarput.
- Pinngortitaleriffiup Kitaani pisimasut tunngavigalugit nalunngisaqarpoq pisarinissaat pinnagu, sumiiffimmili piniagassat allat (soorlu puisit) illersornissaat pillugu aarlunnik aallaarsarinnittoqartarlunilu toqutsisoqartartoq.

Suliniutissat siunnersuinermilu aqqutissat siunnersutit

Pinngortitaleriffiup siunnersuutigaa aarluit pillugit siunnersuisoqarnissaa pillugu Kalaallit Nunaat NAMMCO-mut apeqquuteqaateqassasooq. NAMMCO aarluit anarnallu pillugit ilisimatusartartunik isumalioqatigiissitanik,

ukiorpassuannortuni ulapputeqarpiarsimangitsumik suleqatigiissitaqarpoq. Suleqatigiissitaq taanna suliak-kerneqaqqittariaqalerpoq.

Tunumi aarloqatigiit qanoq amerlatiginerat taaakkulu Atlantikup avannaani aarloqatigiinnut allanut qanoq at-tuumassuteqarnerat paasinialugu suliniutinik aallartitsisoqarnissaa Pinngortitalerffiup soqutigaa. Tamanna sananeqaatinik ID-nillu misisisuineranut, assiliortorneranut, nipinik immiussineranut telemetri-mullu atatillugu ingerlanneqarsinnaavoq. Aningaasaliissutissanilli pissarsinnaaneq tunngavigalugu aatsaat suliassat ingerlanneqarsinnaassapput. Ingerlanneqartussamut T-NASS survey-imut atatillugu aarlunnik kisitsisoqarsinnaanera eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Oqaatigineqassarli aarluit amerlasuujunnginnerat eqimattakkuutaartarnerallu pissutaallutik manna tikillugu arlunnik timmisartumiit umiarsuarumiilluunniit kisitsisoqarsinnaasarsimangimat.

Aarluit pillugit paasissutissat nutaat Pinngortitalerffiup NAMMCO ilisimatuutut ataatsimiititaliaamut november 2013-imi saqqummiutissamaarpai. Aarlunnut tunngatillugu apeqqummik ataatsimik suli akineqarsimangitsoqarpoq, imaassinnaavorlu NAMMCO taanna pillugu saqqummiussassaqaarsinnaasoq. Paasissutissat ersarissut siunnersuinissami amigaataammata, imaalluarsinnaavoq NAMMCO aarluit Kalaallit Nunaata eqqaaniittut pillugit mianersortumik aqutsisoqarnissaanik inassuteqarsinnaasoq.

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta

Aqqalu Rosing-Asvid aamma Fernando Ugarte
Uumasunut miluumasunut timmissanullu immikkoortoqarfik

Najoqqutarineqartoq:

Foote, A. D., J. Newton, et al. (2013). "Tracking niche variation over millennial timescales in sympatric killer whale lineages." *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* **280**(1768).